

בבא בתרא טז

שווערד

לע"נ ר' אריה זאב בן ר' יצחק אייזיק שווערד ז"ל

1. ספר בניהו בן יהוידע על בבא בתרא דף טז/א

שם שטן ופנינה לשם שמים נתכוונו. קשא איך יתכן לומר על פנינה נתכוונה לשם שמים, והלא סוף דבר נענשה עונש גדול שמתו בניה. ונראה לתרץ בס"ד, פנינה מתוכיות לבב לא נתכוונה לשם שמים אלא כדי לעשות לחנה אונאת דברים, ורק היתה אומרת לפני העולם שהיא נתכוונה לשם שמים, ולכך נענשה שמתו בניה, כי הקב"ה יודע שאין כוונתה לשם שמים, ובוזה יתיישב דקדוק גדול כי אלקנה היה נביא וצדיק, ואיך שומע אונאת דברים שעושה פנינה לחנה ושוקק, והלא איכא בזה איסור לאו מן התורה, ובוזה ניחא כי היא אומרת לו כונתה לשם שמים כדי שתתעבר:

2. ספר חתם סופר על מסכת בבא בתרא דף טז/א

תנחומים של הבל נחמך אביך. תימא רבה אבר קפרא וכי זה מדרך המוסר וחלילה לו מעול. ונ"ל היות זכר ונקבה בוראם ויקרא שמם אדם וכל המוליד זכר או נקבה אינו מביא לעולם אלא פלג גופיה ולעת זיווים יגמור גוף א' מבין בית האבות ומ"מ מי שהוליד הזכר ובטוח בו שיהיה ת"ח וצדיק אשרי לו שהגיע לחלקו דבר טוב. אמנם מי שאינו בטוח בזה הלא טוב לו בנקבה כי לעה זיווגם ימצא לו להשיא בתו לת"ח והיות כי בית רבי ושלשלת יחוסן היו בטוחים שלא ימוש תורה מפי זרעיהם עד עולם, א"כ עליהם נאמר אשרי מי שבניו זכרים. אך רבי מענותותו היה כמסופק אם יהיה זרעו ת"ח ע"כ אמר רביה באה לעולם ובר קפרא להיותו תלמיד רבי לא היה רשאי לשתוק ולוותר על כבודו של רבינו הקדוש ע"כ אמר אשרי מי שבני זכרים ע"ד הנ"ל יק"ל:

3. ספר חתם סופר על מסכת שבועות דף יח/ב

ואולי יש לומר דלאו זכרים ממש קאמר אלא ידוע דהמשפיע לעולם נקרא זכר ואם היא נקבה בתולדה אם זכתה להשפיע לאחרים אם בממון או לזכות הרבים כז' נביאות או להנשא לת"ח ויתפרנס על ידה והוא יושב באהלה של תורה ומרביץ תורה בישראל על ידה היא זכר באמת. והמקבלים מאחרים לעולם נקראים נקבות ואם הם זכרים בתולדה נקבות המה באמת וע"כ מבשרו שיהיה בניו זכרים משפיעים לאחרים וזהו ממש כמו שאמר ריב"ל בנים ראויים להוראה. וטעם זה השכר אפשר משום דאמרו חז"ל אין אשה מתעברת אלא סמוך לוסתה וכבר כ' מזה בתשובת כנסת יחזקאל ותפש עליו מורי נ"י בתשו' הנ"ל. וא"כ הרוצים להרבות זרעם משמשים סמוך לוסתה ממש בעונה הסמוכה אבל החוצצים בפני תאותם ואינם חסים על נפשם ועל זרעם הקב"ה נותן להם חלף עבודתם בנים זכרים פ' משפיעים לאחרים אשר מולידים בנים רבים מבלי חבלי לידה וצער גידול והמה תלמידים אשר הם בנים באמת בונים עולמות:

4. ספר תורת חיים על בבא בתרא דף טז/א

מלמד שהיה גוזל שדה מיתומים ומשביחה. קצת תימה היכי עביד הכי והא אמרינן בריש פרק אזהו נשך לא תגנבו דכתב רחמנא למה לי לכדתניא לא תגנבו על מנת לשלם תשלומי כפל:

5. ספר בניהו בן יהוידע על בבא בתרא דף טז/א

שם שהיה גוזל שדה יתומים ומשביחה ומחזירה להם. נראה קרי ליה גוזל בשביל שלא היה לוקחה בתחלה ברשות בעלים, אלא יורד אליה מאליו, שנראה לעיני בני אדם כאלו גוזל אותה, דחושבין שהוא עובד ועוסק בה לצרכו. אי נמי כשרואה דאין האפטרופוס עוסק בה כראוי, הוא לוקחה ממנו בעל כרחו בחזקה, כדי שיעסוק בה להשביחה.

6. המאירי על מסכת בבא בתרא דף טז/א

יש עברות שהם נעשות לכונת מצוה ואעפ"כ לא הותרו ומה הוא שנאמר דרך שבח על איוב שהיה גוזל קרקע של עניים ויתומים ומשביחה ואח"כ מחזירה להם יראה שלרוב התפרסם מעלתו אף על פי שלא היה אומר כן הכל היו יודעין ממדתו שלא לכונת גזלה היה ולא נאמר כאן מלת גוזל אלא על צד ההרחבה

7. ספר בניהו בן יהוידע על בבא בתרא דף טז/א

שם ר' שמעון בן לקיש אמר מריבה באה לעולם... גם נראה אומרו מריבה באה לעולם, על דרך מה שאמר הכתוב [משלי כ"ז ט"ו] דלף טורד וכו' ואשת מדינים נשתוה, דקשים ריבי אשה. ובני ידידי כה"ר יעקב נר"ו פירש, בלידת הנקבה תגדל המריבה בין איש לאשתו, כי היא רוצה לקשטה בבגדים ותכשיטים מקטנותה, והבעל קשה עליו ההוצאות, וגם כשתגיע לפרק הנשואין האם תרצה להרבות בנדונייא, והאב צועק ומסרב, ותגדל המריבה, ועוד הוצאות הנדונייא קודם הנשואין ואחר הנשואין, האם תרבה בהם, דכל המוסיף הרי זה משובח, והבעל יריב עם אשתו ותגדל המריבה ביניהם, עד כאן דבריו נר"ו. ועוד פירש, הנקבה מצד הגבורות אשר משם ימשך הריב והמריבה, עד כאן דבריו נר"ו:

8. ספר בניהו בן יהוידע על בבא בתרא דף טז/ב

שם ר' שמעון ברבי אתילדה ליה ברתא, הוה קא חלשה דעתיה. קשא גבר חכם גדול וחסיד כר' שמעון ברבי איך חלשא דעתיה בלידת הבת, והלא זו מתת אלקים, וכל אדם צריך להוליד בת לקיום פריה ורביה, כמו שצריך להוליד זכר. ונ"ל בס"ד כי אותה הבת היתה פטר רחם, ונצטער דאזיל מיניה מצות פדיון בכור דלא אפשר לקיימה בזכר אחר, והשיב לו אביו רביה באה לעולם, כי האשה נקראת רביה, על אשר יש רשות לבעלה הזכר להרבות עליה נשים אחרות, ורמז לו שגם אתה אפשר שלא הפסדת מצות פדיון בכור, כי אפשר שתקח אשה אחרת על אשתך, ותלד לך בכור פטר רחם, שתקיים בו המצוה של הפדיון, ולכן אמר לו בר קפרא תנחומין של הבל נחמך אביך, כי ההפסד של הפדיון כבר נעשה בודאי, והנחמה על אשה אחרת היא ספק ספיקא מאן יימר שתקח אשה אחרת, ואם תקח שמא גם היא תביא פטר רחם נקבה כזאת:

9. ספר חנוכת התורה - קונטרס אחרון

בעת שנתקבל רבינו ז"ל לאב"ד ור"מ בק"ק קראקא היה לו ענין עם עוד גאון אחר מי שיהיה הרב אב"ד ויאמרו כי יפתחו ספר תורה ומי שיוכיח משם שהוא צריך להיות רב השני יודה לו. ויעשו כן ויפתחו הספר תורה וימצאו כתוב הפסוק הנני עומד שם לפניך על הצור. ואמר הגאון זצ"ל הנה פה מבואר שאני צריך להיות רב בקראקא כי ה'נני עומד שם לפניך ר"ת העשל. על הצור בגימטריא קראקא (בספר טיב גיטין אות ה'. שם הגדולים. ש"ח. ז), בהיותו עוד צעיר לימים בא שזכנ אחד וגם רב מפורסם לבחון אותו עד היכן מגיע כחו בלמוד. ויתאספו לבית מלון אחד באם הדרך ולא הביאו אתם שום ספר. וירא המנסה סידור אחד מונח על השלחן ויאמר אפתח הסידור ויגיד החתן חידוש כי מי שיש לו מוח חריף יכול להגיד חידושים בכל מקום שהוא. וכן עשה ויפתח הסידור וימצא כתוב הברייתא דר' ישמעאל אומר בשלש עשרה מדות וכו' ויפתח החתן את פיו ויאמר הנה בכאן קשה שלש קושיות. א', קושית התוספות ישנים במסכת יומא היאך קראו לישראל בשם ישמעאל הא ישמעאל רשע היה. ב', מדוע אמר ר' ישמעאל אומר, הל"ל אמר ר' ישמעאל דהא כאן ליכא שום פלוגתא. ג', שאמר בכלל ובפרט זה ניחא רק אם יש מוקדם ומאוחר בתורה אבל אם נאמר אין מוקדם ומאוחר בתורה אם כן אין זה כלל ופרט דיכול להיות דהפרט הוא קודם להכלל. אמנם יש לומר דהנה איתא במסכת בבא בתרא דישמעאל עשה תשובה דכתיב ויקברו אותו יצחק וישמעאל בניו מוקדם יצחק ואחר כך ישמעאל ומדחלק כבוד לאחיו יצחק שמע מינה שעשה תשובה עד כאן. והנה קשה דזה ניחא אם אמרינן דבחד קרא יש מוקדם ומאוחר אבל אם נאמר דאין מוקדם ומאוחר אכתי אין זה ראיה מדכתיב יצחק מוקדם הא אין מוקדם ומאוחר, אלא על כרחך צריך לומר דבחד ענין לכולי עלמא יש מוקדם ומאוחר. והשתא מתורץ כל הקושיות הנ"ל וכך הוא הסגנון ר' ישמעאל כלומר מדהוה שמיה ישמעאל וקשה הא לא מסקינן בשמיה, על כרחך צריך לומר שעשה תשובה כנ"ל. וקשה דילמא אין מוקדם ומאוחר. ועל כרחך צריך לומר דבחד ענין יש מוקדם ומאוחר. אם כן אומ"ר רצה לומר מכאן אתה למד שהתורה נדרשת בכלל ופרט (בספר מקור החכמה בשם רבינו הגאון ז"ל. וכן עמא דבר). ז"ל: